



Felleskjøpet

INNSPILL TIL JORDBRUKSFORHANDLINGENE
2024

Innhold

Hovedprioriteringer.....	3
1 Behov for mer matkorn og karbohydrater og protein til kraftfôret.....	5
1.1 Markedssituasjonen matkorn	6
1.2 Markedssituasjonen fôrkorn	9
2 Mulige endringer i markedsordningen for korn.....	12
3 Inntekt og struktur i kornproduksjonen	12
4 Frakt av korn og kraftfôr.....	14
5 Bærekraftig kornproduksjon	16
6 Annet	17
6.1 Investeringsmidler	17
6.2 Økologisk korn.....	17
6.3 Forskningsmidler	18
6.4 Beredskap for såkorn.....	18

Hovedprioriteringer

Felleskjøpet Agri SA har følgende hovedprioriteringer for jordbruksforhandlingene 2024:

- Sikre lønnsomheten for kornprodusenten
- Styrke distriktjordbruket og opprettholde mangfoldet av norske kornprodusenter
- Økt konkurransekraft for norsk mat- og fôrindustri, og utvikle nye markedsmuligheter for norsk korn
- Styrke god agronomisk praksis, som gir bærekraftig kornproduksjon og bedrer kornbondens økonomi gjennom økte avlinger

Sikre lønnsomhet for kornprodusenten

Det er avgjørende å opprettholde lønnsomheten for norske kornprodusenter, for å sikre kornareal, kvantum og for å beholde et mangfold av produsenter. Riksrevisjonen (2023) viser at økonomiske overføringer er viktig for lønnsomhet i korndyrkinga og for i det hele tatt å opprettholde dagens kornproduksjon. Rapporten konkluderer også med at Norge kan bli mer selvforsynte ved å øke kornproduksjonen, men peker på mangelfullt virkemiddelapparat. FKA ønsker at mest mulig av markedet for korn blir dekt av norsk vare. FKA ber om kornøkonomien sikres, at kornbonden får kostnadskompensasjon og at inntektsgapet må tettes i tråd med plan for opptrapping av inntekter i jordbruket. Tallene for kostnadsutviklingen beregnes av BFJ og legges frem i april.

Det er stor variasjon i produksjonsvilkår og inntekt mellom kornprodusenter. FKA mener det må være virkemidler som sikrer at både større og mindre kornprodusenter har lønnsomhet og motivasjon i å produsere korn, også matkorn. Politiske målsettinger som variert bruksstruktur og landbruk over hele landet er viktige ambisjoner, men som ikke kan finansieres og løses i markedet. FKA mener markedet ikke tåler en reell prisøkning på mat- eller fôrkornt uten kompensasjon, og målprisøkninger må kompenseres med prisnedskrivningstilskudd eller matkorntilskudd.

Prisnedskrivningstilskuddet (PNS) er en del av kanaliseringspolitikken og sikrer inntekt til kornbonden - uten at husdyrbønder og matmelindustri får økte kostnader. Endringer i PNS berører flere tema, som fordelingsdiskusjoner mellom husdyrslag og konkurransekraft. Å redusere PNS, med videreføring av dagens kornpris, vil også innebære at kostnaden ved økt kapitalbinding overføres på kornhandlerne. Det vil i sin tur gi endringer i oppgjørstidspunkt og kornpris. FKA fraråder sterkt å redusere PNS.

Styrke distriktene og sikre mangfold av kornprodusenter

FKA mener det er behov for å utvide verktøykassen for kornsektoren, jf. konklusjonen fra Riksrevisjonen. FKA ber avtalepartene vurdere å innføre distriktstilskudd for korn som gis direkte til kornbonden, for å sikre lønnsomheten i mer marginale kornområder. Et mer finmasket arealtilskudd/digitale kartløsninger vi også kunne bidra til drift på mindre gunstige skifter, og dermed være med å sikre lønnsomheten og opprettholdelsen av norsk kornproduksjon.

Bonden belastes i dag kostnaden med frakt fram til dit kornet skal brukes, evt. til transittanlegg, gjennom stedstrekk. Disse har økt og konsekvensen er at kornbonden som driver langt fra industri eller transittanlegg får redusert sin lønnsomhet. FKA mener at det er behov for å gjeninnføre en utjamningsordning. Det er videre behov for å oppjustere satsene for mellomfrakt. Skattespørsmål er ikke en del av jordbruksforhandlingene. FKA ønsker likevel å løfte behovet for en ordning i kornproduksjonen hvor inntekter kan jevnes ut over flere år. FKA ber om:

- at partene innfører et frakttilskudd for korn direkte til bonden
- at partene ser nærmere på å innføre et distriktstilskudd for korn. Et slikt tilskudd må sees i sammenheng med forslaget om fraktstøtte
- at partene går videre med muligheten for et mer finmasket arealtilskudd/digital kartløsning
- FKA ber om at partene styrker satsene for mellomfrakt og for økologisk korn
- «Jordbrukskonto»

Behov for økt norsk matkornproduksjon

Økt dyrking av matkorn er en av vekstmulighetene i norsk jordbruk og er viktig for å nå målet om økt selvforsyning. Ved en tilstrekkelig høy mathveteproduksjon, vil industrien kunne sette sammen et mel med høy norskandel som fyller kravene fra bakere/ matindustrien. God tilgang på mathvete vil også gi mer norsk fôrhvete i kraftfôret. FKA ber partene øke differansen mellom målpris på mathvete og bygg/havre med minimum 10 øre. FKA ber også partene prioritere tiltak som øker avlinger og dyrkingsområdet for hvete, og som har positiv klima- og miljøgevinst, eks. drenering og vekstskifte.

FKA vil fremheve utfordringen med import av RÅK-varer, som representerer en betydelig konkurranseutfordring for norsk matkorn. Næringen jobber selv med å styrke preferansen for norske brød og kornprodukter. I tillegg er det viktig å sikre konkurransevilkårene til mølle- og bakeindustri. Så lenge kundene har alternativer gjennom RÅK-import, mener FKA at matkorntilskuddet bidrar til å gjøre bruken av norsk korn mer attraktivt, i konkurranse mot import. FKA ber om:

- at differansen mellom målprisen på mathvete og havre/bygg bør økes med minimum 10 øre
- at matkorntilskuddet økes til 60 øre
- at målprisen for rug avvikles. Forslaget er belyst i dokumentet
- at det prioriteres gode agronomiske tiltak for å redusere avlingsgapet gjennom potensiell og oppnådd avling. Dette bidrar til økt bærekraft og vil kunne bedre kornbondens økonomi

Fôrkorn – behov for mer fôrhvete og proteinvekster, og mindre bygg

Det har lenge vært signalisert at industrien ønsker mer fôrhvete, mens det produseres omtrent det industrien trenger av bygg. Med en tilstrekkelig tilgang av bygg og nedgang i kraftfôromsetning, frykter FKA for hyppigere overskudd av bygg i årene fremover. For å øke norskandelen i både hvetemelet og i kraftfôret øke bør det stimuleres til å øke produksjonen av hvete, der det er mulig.

Kraftfôrindustrien etterspør både mer norsk fôrhvete og proteinråvarer. For at norsk proteinråvare skal være konkurransedyktig, kreves det høyere prisnedskrivning enn for korn. Økt bruk av vekstskifte med oljevekster, erter og bønner har positive miljøeffekter, og vil gi tilgang på mer norskprodusert protein. FKA har mål om å øke norskandelen i fôret fra dagens 82 % og er involvert i ulike satsninger.

FKA mener det fortsatt er rom for å øke arealtilskuddet på korn. Arealtilskudd vil både bidra til å sikre fortsatt drift av små skifter og til å redusere kostnadsveksten videre i verdikjeden. Det er viktig at lønnsomheten i fôrkorn dyrkingen sikres. FKA ber om:

- at differansen mellom bygg/havre og mathvete økes med minimum 10 øre
- at arealtilskudd økes for å sikre opprettholdelsen av kornareal
- at prisforholdet mellom bygg og havre opprettholdes på dagens nivå
- at PNS-nivået på oljevekster, erter og bønner opprettholdes
- at virkemidlene i størst mulig grad innrettes slik at det gis stimuli til å bruke norske fôrråvarer, inkl. norsk fôrkorn.

Styrke en bærekraftig kornproduksjon og øke avlingene gjennom agronomiske tiltak

FKA ønsker å prioritere tiltak som gir høyere avlinger og bedre kvalitet, og som samtidig reduserer utslipp fra jord, øker karbonbinding, forbedrer jordhelse og reduserer avrenning. FKA ber om:

- at bevilgningen til drenering økes, jf. konklusjonen fra Riksrevisjonen om dreneringsbehov. Vurdere behov for at tilskuddet bør utgjøre en prosentandel av investeringsbehovet.
- at det sikres en tilstrekkelig tilskuddssats for fangvekster
- overslagsbevilgning på RMP, slik at satsene styrer bevilgningen og bønder unngår avkortning
- at finansieringen av Graminor styrkes

1 Behov for mer matkorn og karbohydrater og protein til kraftfôret

Høsten 2023 kom Riksrevisjonen sin rapport «Matsikkerhet og beredskap på landbruksområdet». Den konkluderer med at Norge kan bli mer selvforsynt ved å øke kornproduksjonen, men at dagens virkemidler ikke er tilstrekkelige for å oppnå økt produksjon. Det pekes på at det både er areal og markedspotensiell for å produsere mer korn, og særlig dersom kvaliteten på kornet forbedres. Riksrevisjonen viser at de økonomiske overføringene til kornbøndene er viktige for at produksjonen skal være lønnsom og for i det hele tatt å kunne opprettholde kornproduksjonen på dagens nivå. Samtidig er det mange faktorer som påvirker kornproduksjonen, som beliggenhet på gården, generasjonsskifte og at mange kornbønder har jobb utenom. For å øke kornproduksjon, sikre at et mangfold av kornprodusenter har motivasjon til å fortsette å produsere korn og nå målet om økt selvforsyning og beredskap, mener FKA partene må se på om det er nødvendig å utvide verktøykassen for kornsektoren. Det pekes i dette innspillet på frakttilskudd direkte til bonde, distriktstilskudd på korn og et mer finmasket arealtilskudd, samt muligheten for inntektsutjevning mellom år, gjennom en «jordbrukskonto».

Felleskjøpet Agri SA ønsker at mest mulig av markedsrommet for korn blir dekt av norsk vare. Dette forutsetter at man må øke kornproduksjon gjennom økte avlinger og/eller økt kornareal. En høyere mathveteproduksjon er nødvendig for å nå målet om 90 % norskandel i melet, og kraftfôrindustrien har behov for mer fôrhvete. Tilgangen av havre er tilstrekkelig til å sikre nok fôrkorn og mathavre i år med normale værforhold. Det er rom for økt produksjon av proteinvekster, samt mer økologisk fôrkorn, som sammen med mer fôrhvete, vil øke norskandelen i kraftfôret.

Det er avgjørende å markedsrette tilgangen av slag og kvaliteter av kornråvare, ved å stimulere til det markedet har behov for. Kornkjøperne utfører en viktig kvalitetsstyring i dialog med industrien. FKA ber i tillegg om at det gjøres overordnede grep gjennom jordbruksavtalen som bidrar til å stimulere til en kornproduksjon tilpasset markedet, samtidig som en sikrer kornbondens lønnsomhet.

Kanaliseringspolitikken har vært et svært viktig politisk virkemiddel for å bidra til en optimal utnyttelse av Norges totale jordbruksareal. FKA vil understreke viktigheten av kanaliseringspolitikken.

2023 – en krevende sesong

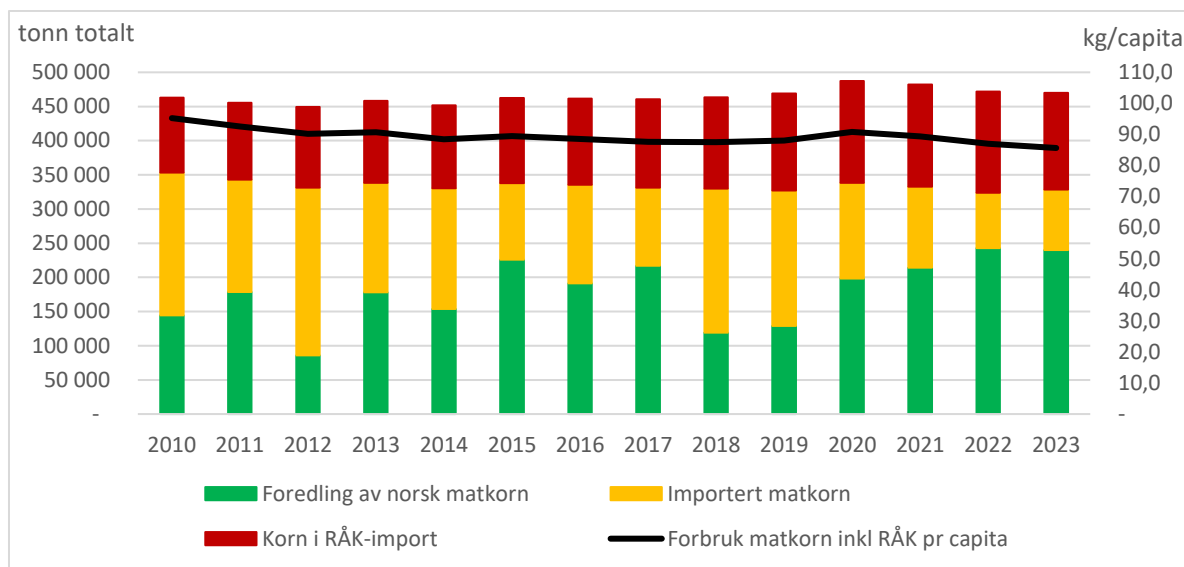
Kornsesongen 2023 ga den laveste dekaravlingen siden 1994, med en prognosert¹ tilgang av korn og oljevekster på 803 000 tonn. Tilgangen på korn var noe høyere enn i 2018, men da var kvaliteten god og med høy andel mathvete. Kvaliteten i 2023-sesongen var derimot jevnt over lav, preget av lave hektolitervekter, mye innblanding av grønt, samt mye rått korn. Situasjonen var noe bedre i Trøndelag, men regn påvirket store deler av innhøstingen også her. Proteinnivået i mathveten ble høy, noe som gjerne følger av lave dekaravlinger. Bakeegenskapene til mathveten ble på det jevne, i kontrast til 2022-avlingen som holdt svært god kvalitet.

I 2023 ble det lav hveteavling og en lav andel av hveten egnet seg til mat. Det vil heller ikke være mulig å oppdrive nok norsk havre med matkvalitet eller bygg som egner seg til produksjon av byggryn. Det har aldri tidligere hendt at det ikke har vært mulig å skaffe de 2-3 000 tonnene som trengs for salg av byggryn til konsummarkedet. Den samla norskandelen i matmelet i inneværende sesong er ventet å være på 31 %, mens for hvete er norskandelen anslått å bli 29 %. Situasjonen skaper utfordringer for industrien, særlig for matmellemøllene, da tilgangen til import av matkorn er preget av at også kontinentet sliter med kvaliteten. Det vil også bli høy import av kraftfôrråvare, men kraftfôrindustrien har generelt brukbar tilgang til importerte råvarer.

¹ Ny prognose vil bli publisert i mars 2024

1.1 Markedssituasjonen matkorn

Fra midten av 2000-tallet har forbruket av matkorn gått jevnt nedover, men har stabilisert seg noenlunde fra 2017. Det var en oppgang i forbruket i 2020, trolig i forbindelse med korona. I 2021 og 2022 var det igjen en nedgang i matkornforbruket fra 89 til 87 kilo per capita. Denne nedgangen fortsatte i 2023 og ligger nå på 85,5 kilo per person (figur 1.1).



Figur 1.1 Norsk fordeling av matkorn og RÅK-import

Behov for en høy norsk hveteproduksjon

Hvetesortene i Norge deles inn i 4 klasser og hvetemel består av en blanding av disse klassene. Tradisjonelt har Norge importert hvete med høye proteintall og sterk glutenkvalitet (tilsvarende klasse 1 og 2), mens vi har hatt god tilgang på norsk råvare med lavere proteintall og svakere gluten. Norsk planteforedling har bidratt til en suksessfull introduksjon av hvetesorter i klasse 1 og 2 som har blitt populære å dyrke. Dette har ført til store sprang i muligheten for å oppnå en høyere norskandel.

Gjennom Partnerskapet for matkorn og planteproteiner samarbeider FKA med øvrige aktører om å øke norskandel i melet, med mål om 90 % innen 2030. Sesongen 2022 viste at det er mulig med en høy norskandel. Tilgangen av norsk mathvete var da 274 000 tonn. Forbruket av mathvete totalt var 264 000 tonn. Det ble brukt 213 000 tonn norsk mathvete i sesongen, som tilsvarer 81 % norsk. For å nå en slik høy andel og videre mot 90 % er det nødvendig å stimulere til en høy hveteproduksjon. Ved å ha en tilstrekkelig høy produksjon i de ulike klassene, vil industrien kunne sette sammen et mel med høy norskandel som fyller kravene fra bakere/matindustrien. Jo høyere ambisjon om norskandel, jo viktigere er det at en treffer på riktig sammensetning av klasser. Bakeindustrien er i stor grad automatisert og dette gir mindre rom for løpende justeringer i bakeprosessen. Det gjør at variasjon i råvarekvalitet ikke kan håndteres løpende og kravet til standardisert råvare er sterkt.

Med et mål om 90 % norskandel vil det være en stor fordel å kunne utjamne tilgangen av ulike hvetekvaliteter mellom år, samtidig som det er ønskelig å oppnå en mer markedsretta tilgang av de ulike kvalitetene (proteinklassene 1-4). Utjamning av tilgangen mellom år fordrer lagerkapasitet for beholdninger som er større enn minimums forretningsmessige overgangsbeholdninger. Økt satsing på norsk matkorn vil derfor kunne gi økte reguleringskostnader for bonden i form av omsetningsavgift. Rikelig tilgang på mathvete vil videre indirekte være med på å sikre en høyere andel norsk fôrhvete i kraftfôret.

Jordbruksavtalen har ansvar for å sette målpris og minstekrav. Ansvaret for tilpasninger til det markedet etterspør ligger hos kornhandlerne gjennom klasseinndeling og kvalitetstillegg og -trekk.

Hvert år gjør kornhandlerne vurderinger om kvalitetstillegg- og trekk, ut ifra hva markedet etterspør. Samtidig må markedsregulator holde seg innenfor målpris. Tillegg og trekk må være i balanse over tid for å ikke bryte med forutsetningene om målpris. Været i sesongen vil også påvirke fordelingene mellom høsthvete (klasse 4) og vårhvete (klasse 1,2 og 3), slik at tilgangen ikke alltid samsvarer med signalene gitt gjennom pris. Varierende vær fra sesong til sesong bidrar til at det som er en god tilpassing ett år, lett kan bli en mislykket tilpassing neste år. I tillegg er det en utfordring knyttet til store avlingsforskjeller mellom sorter i de ulike klassene (1-3). Differansen i avlingspotensiale medfører at enkelte sorter prefereres framfor andre og som vanskelig lar seg kompensere med kvalitetstillegg/pris. Den elendige kornhøsten i 2023 medfører dårlig tilgang på såkorn. Dette svekker mulighetene for god markedstilpassing både i 2024 og 2025. Det er derfor viktig at markedssignalene har perspektiv utover den kommende kornsesongen. Samtidig bør det være en viss stabilitet i prisprofilen, for å gi bonden forutsigbarhet.

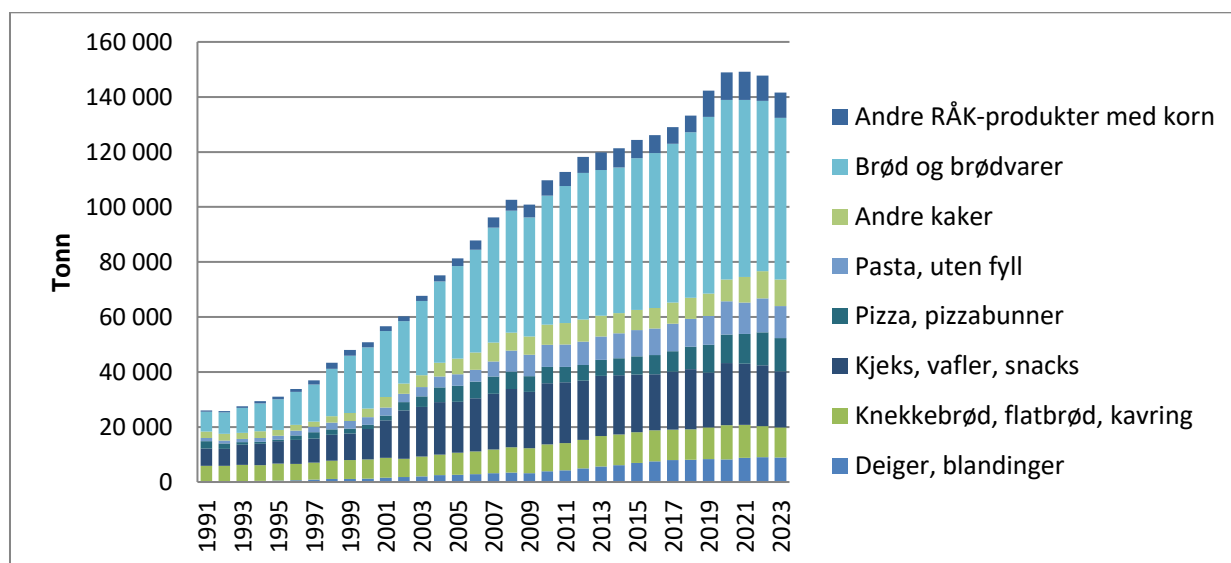
Matkornpartnerskapet har satt ned en faggruppe som i løpet av 2024 vil se på markedstilpassing av mathveteproduksjon, herunder utarbeidelse av et nytt og forbedret system for klasseinndeling.

Utfordrende RÅK-import

FKA vil fremheve utfordringen med import av RÅK-varer, som ferdige deiger, halvsteekte brød og bakevarer, som representerer en konkurranseutfordring for norsk produksjon. Mange av produktgruppene konkurrerer direkte med norsk etablert industri, som for eks. pizza, brød og deiger (fig. 1.2). Rundt 70 % norsk mel går til baker- og matindustrien, som konkurrerer med RÅK-import.

Selv om norskandelen i melet økes i tråd med ambisjonene, vil det totale markedet for norsk korn ikke nødvendigvis bli tilsvarende større, fordi importen av bakervarer tar markedsandelen fra norskproduserte varer. FKA har beregnet at importen av korn fra RÅK-varer de siste 10 årene i gjennomsnitt har økt med nær 2 % i året, tilsvarende i underkant av 2 200 tonn matkorn årlig. Med en gjennomsnittsavling på hvete de 10 siste årene på 470 kg/daa tilsvarer dette et tap av avsetning for norske kornbønder på et areal på ca. 4 700 dekar hvert eneste år. RÅK-importen av bakervarer utgjør betydelige verdier, og i 2023 var importverdien 7,4 milliarder kroner (HS:19.01,02 og 05).

I 2022 og 2023 sank importen av RÅK-varer med henholdsvis -1 og -4 %. Dette henger trolig sammen med høy internasjonal kornpris, svak kronekurs, lite reisevirksomhet og mindre produktutvikling i land det importeres fra, i forbindelse med pandemien.



Figur 1.2 Estimert korninnhold i importerte produktgrupper fra 1988-2022 (tall fra SSB, beregninger av FKA)

RÅK-varer har en toll på 1,96 kr/kg. Denne tollen ligger fast. Muligheten for å gjøre noe med importen av RÅK-varer er derfor knyttet til andre virkemidler enn tollendring.

Å øke etterspørselen etter norske kornprodukter vil kunne være med på å redusere RÅK-importen, og øke avsetningsmuligheter for norske kornbønder. Økt bevissthet hos forbrukere og tydelig merking av norske kornprodukter er grunnleggende for å styrke forbrukernes mulighet for å velge norsk i konkurransen mot import. Gjennom Partnerskapet for matkorn og plante proteiner jobber markedsaktørene i verdikjeden for korn selv med å øke markedet for og bruken av norsk matkorn. I 2023/24 arbeider Partnerskapet med å etablere grunnlag for en mer markedstilpasset mathveteproduksjon. Partnerskapet vil også gjennomføre et utredningsprosjekt som skal utvikle scenarier for en økt, miljøtilpasset og robust norsk mathveteproduksjon i årene fremover. Arbeidet med bruk av Nyt Norge og andre initiativ som bidrar til økt fokus rundt norsk matkorn videreføres.

Matkorntilskuddet

Et viktig tiltak er å bidra til å sikre konkurransevilkårene til norsk mølle- og bakerindustri. Per nå er PNS og matkorntilskuddet de virkemidlene man har gjennom jordbruksavtalen for å styrke konkurransekraften til norsk korn. PNS går til alt korn, mens matkorntilskuddet er målrettet mot konkurransevilkårene for norsk matkorn. Formålet med matkorntilskudd er utdypet i Prop 1 (2019-2020)- *«å gi grunnlag for ein rekningsvarande pris på norsk matkorn og samstundes halde prisen på matmjøl på eit nivå som kan sikre konkurransekrafta til norskprodusert matmjøl og bakevarer samelikna med import»*.

Import av RÅK-varer er avhengige av mange faktorer, og er åpenbart mer sammensatt enn kun prisen på kornråvaren. Utfordringene er antakelig knyttet til både manglende skalafordeler i tilsvarende norsk industri og andre kostnader som er høyere for norsk industri. Dagligvarekjeder og andre aktørers ønske om produktbredde og alternativ til norske leverandører spiller inn. FKA mener at både prisen og de andre faktorene spiller en rolle, og at utfordringen øker med et økt råvareprisgap overfor konkurrenter i andre land.

Utviklingen av norsk og europeisk hvetepriis, samt den registrerte importen av RÅK-varer indikerer at i perioder med høye verdensmarkedspriser avtar vekstraten for import av ferdige brød- og bakervarer. Dette observeres både ved de høye kornprisene i EU i sesongen 2007/08 og 2021-23, hvor veksten av import av RÅK-varer til Norge avtar. I 2021/22 var det i tillegg vanskelig å reise, som trolig påvirker inngåelser av avtaler. Utviklingen kan likevel tyde på at når europeisk hvetepriis er høy, er det mindre interesse for å øke importen ytterligere.

Det mest velfungerende hadde vært at økte råvarepriser ble kompensert fullt ut videre i verdikjeden. Fordi dagligvarekjedene har tilgang til importerte RÅK-varer vil de ikke alltid trenge å godta økte råvarepriser. Tilgangen til importerte brøddvarer kan brukes til å presse prisene fra norske bakere. Dersom ikke forventningene til pris blir møtt, kan importerte varer velges.

FKA er svært bekymret over utviklingen fordi importen av RÅK-varer stadig tar markedsmuligheter fra norske kornbønder og norsk foredlingsindustri. Så lenge matvarekjedene har alternativer gjennom import, vil matkorntilskuddet sannsynligvis bidra til å gjøre bruken av norsk korn mer attraktivt, i konkurranse mot import. Det er minst like stor differanse mellom norsk og europeisk pris nå, som før matkorntilskuddet ble suspendert, og FKA ber partene prioritere å gjeninnføre matkorntilskuddet til nivået før suspenseringen i 2022, da satsen var 60 øre.

Vurdering av målpris for matkorn

I en situasjon hvor markedet etterspør en høyere hveteproduksjon, og det trolig blir behov for en lavere produksjon av bygg over tid, ber FKA om at differansen mellom mathvete og bygg øker med

minimum 10 øre. Det vil mest sannsynlig bli nødvendig med ytterligere prisdifferanse fremover, men det er behov for en stegvis tilnærming.

I mai 2022 var den internasjonale prisen på europeisk hvete (CIF) ca. 4,50 kr/kg, mens den i januar 2024 lå på 2,57 kr/kg²; en nedgang på 1,93 kr/kg. Matif-børsen (jan 2024) forventer foreløpig at hveteprisen vil ligge på ca. 2,40 - 2,60 kr/kg gjennom 2024³. En økning av målprisen er krevende for industrien opp mot importkonkurransen, og det forutsettes at en prisøkning må kompenseres med tilsvarende økning i PNS eller matkorntilskudd. Manglende kompensasjon vil innebære en vesentlig risiko for svekkelse av avsetningsmulighetene for norsk matkorn til matmel- og bakeindustri.

Matrug – målprisen på matrug kan avvikes

Rug gir gode avlinger og er populært å dyrke, men forbruket til matmel er fallende. Rug er heller ikke etterspurt til kraftfôr. Rug har de senere årene fått økende og alvorlige problem med sopp og meldrøye som produserer farlig gift. I praksis må all norsk rug som skal brukes til matmel renses og det er utfordringer med renskapasitet. Renseutstyr som fjerner sklerotiene finnes bare hos Felleskjøpet Agri sitt anlegg i Larvik, og FKA har de siste årene (sist i 2022) foreslått at dette bør få konsekvenser for vilkårene for mottakplikten for rug. Felleskjøpet Agri mener at produksjonen av det begrensede behovet for rug i større grad bør være lokalisert i nærheten av det eneste naturlige mottakspunktet for rug i førstehandsmottaket – FKA Larvik.

Rug er en produksjon det er vanskelig å styre tilgangen gjennom bruk av pris. I tillegg vil en differensiert pris gjennom sesongen i form av prisløyper som for andre kornslag, lett føre til betydelig over- eller undernotering i forhold til målpris. Videre er produksjonen så liten at målprisen har liten betydning for de samlede korninntektene. Begrunnelsen for å fastsette målpris er derfor svakere for rug enn for hvete, bygg og havre. Felleskjøpet Agri foreslår å avvike målprisen på matrug. Ved å ta bort målprisen for matrug, vil ansvaret for prising og mottaksvilkår bli ivaretatt av kornhandlere og industri. Fristilling i forhold til priskravene som følger av at matrug er målprisvare, kan gi bransjen handlingsrom for å legge produksjonen bedre til rette for å dekke det faktiske forbruksmarkedet på en mer rasjonell måte enn i dag. Det er viktig å kunne legge til rette for å dekke matmelindustriens etterspørsel etter matrug.

For matkorn ber FKA om:

- Målprisvurderinger
 - differansen mellom målprisen på mathvete og bygg bør økes med minimum 10 øre. En økt målpris på mathvete må kompenseres gjennom PNS/matkorntilskudd
 - målprisen på rug kan avvikes
- at matkorntilskuddet økes til 60 øre. Felleskjøpet Agri anbefaler at man ved årets jordbruksforhandlinger ikke svekker konkurransekraften mot import

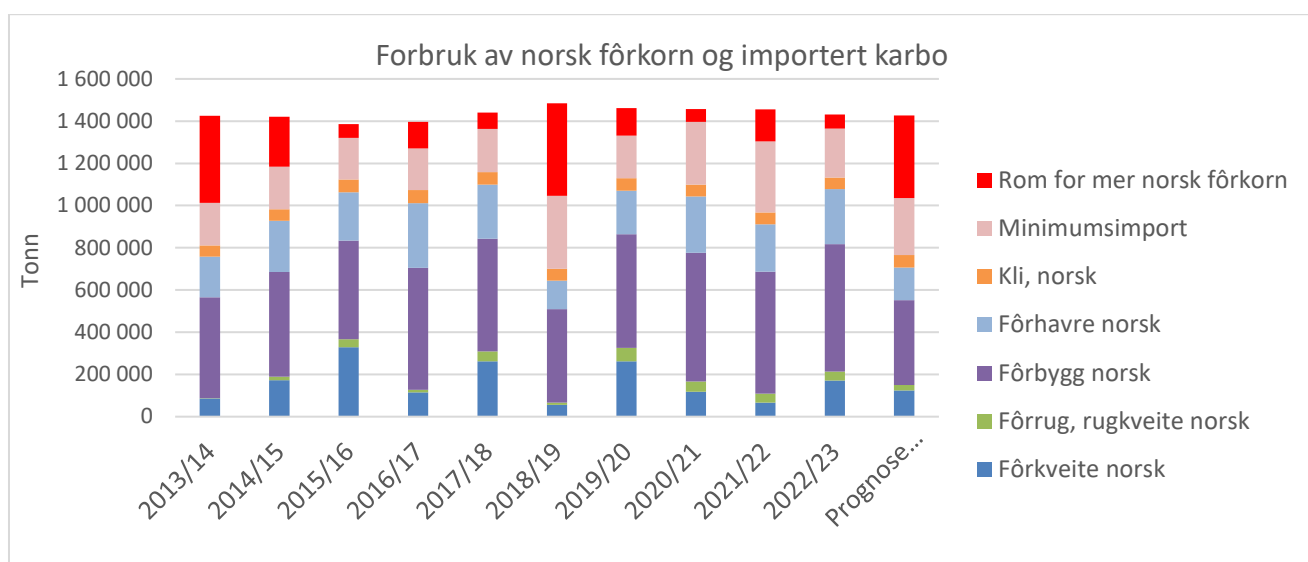
1.2 Markedssituasjonen fôrkorn

November-prognosen 2023 fra FKA viser en tilgang på norsk karbohydratråvare på 784 000 tonn⁴. Til tross for kvalitetsutfordringer legger markedsregulator til grunn at alt fôrkornet vil bli brukt. I et gjennomsnittlig år er det også behov for mer norsk fôrkorn enn det er tilgang av, men i gode sesonger, som 2022/23, er rommet nær utnyttet (figur 1.4).

² <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/statistikk-og-utviklingstrekk/internasjonale-priser>

³ https://www.zmp.de/en/exchanges/matif-milling-wheat-no-2-price_future. Valutakurs satt til 11,44 (euro)

⁴ I tillegg kommer erter, oljefrø og åkerbønner på 17 000 tonn.



Figur 1.3 Totalforbruk av karbohydrater til kraftfôr. Lyserosa søyle er minimumsimport og det resterende (rødn søyle) er import som kan dekket av norsk råvare. Prognose november 2023 (Kilde: Felleskjøpet Agri)

Behovet for norsk fôrkor fremover

Kraftfôrromsetningen falt både i 21/22 og i 22/23. November-prognosen viser en videre nedgang i 23/24 på 0,5 % til 1 949 000 tonn. Kraftfor til svin har falt over lang tid som følge av bedre fôrutnyttelse, men svinger også med markedssituasjonen og det ventes en nedgang på 1,8 %. For drøv spiller langsiktige markedsendringer inn og det ventes en nedgang på 0,5 % i inneværende kornsesong. Kraftfôrromsetningen for fjørfe fortsetter å øke, og det er ventet en vekst på 1,2 %.

Styrke signalene for tilgang av norsk fôrkor

Det har lenge vært signalisert at industrien ønsker mer fôrhvete til kraftfôret. I snitt for de siste ti årene er det benyttet 248 000 tonn fôrhvete – norsk og importert. Tilgangen av norsk fôrhvete har i snitt i samme periode vært 143 000 tonn. Når det gjelder bygg viser registrerte tall for forbruk at industrien er fleksible i området 500 – 600 000 tonn, som tilsvarer den tilgangen vi faktisk har av norsk vare. I 2022 ble det brukt 603 000 tonn i kraftfôret, som var i øvre del av det ønskelige. Den viktigste avtageren av bygg er drøvtyggerne. Når deknningen av bygg er så pass bra og markedet skrumper, frykter FKA at en beveger seg i retning av hyppige overskudd av bygg. Dette overskuddet vil ikke ha alternative bruksområder.

Det er per nå lite som tyder at det skjer en omfattende omlegging av hvete til bygg. De siste 10 årene har både arealet til hvete og bygg vært noenlunde stabilt. Samtidig ser man at avlingsutviklingen på bygg har vært høyere enn for hvete og havre, og det kan være en årsak til at man har sett økt volum bygg de siste 10 årene. Særlig har høytytende byggsorter gitt gode avlinger. Bygg kan ansees å være mindre arbeidskrevende og risikofyllt enn hvete. I en situasjon hvor markedet etterspør økt hveteproduksjon, både for å kunne øke norskandelen i hvetemelet og øke tilgangen til fôrhvete, mener FKA det bør:

- 1) stimuleres til å øke produksjonen av hvete, i områder det er mulig. FKA mener det er nødvendig å fortsette å øke differansen mellom bygg/havre og mathvete, og ber om at differansen øker med minimum 10 øre. Det vil mest sannsynlig bli nødvendig med ytterligere prisdifferanse fremover, men det er behov for en stegvis tilnærming.
- 2) prioriteres å redusere avlingsgap, som viser til forskjellen mellom teoretisk oppnåelige avlinger og avlinger som tas ut i praktisk dyrking. Det er vist et avlingsgap på henholdsvis 45

% og 51 % for vår- og høstvetedyrking⁵. Fra 1960-tallet har avlingsfremgangen hovedsakelig vært basert på økt bruk av innsatsfaktorer, samt utvikling av nye sorter. Fremover er det viktig å se på hvordan man kan tette avlingstapet gjennom agronomiske tiltak, noe som vil kunne bedre kornbondens økonomi gjennom økte avlinger. Strand, Waalen og Abrahamsen (2022⁶) peker blant annet på viktigheten av mindre jordpakking, økt innhold av organisk materiale og mer vekstskifte. For å bidra til å tette avlingsgap i hvete vil FKA peke spesielt på drenering, fangvekster og vekstskifte, som er diskutert under kap. 5.

Arealtilskudd

Kornprodusentene henter ca. 72 % av inntektene sine fra markedet gjennom prisen på kornet. FKA mener det er rom for å øke arealtilskuddet på korn, uten at dette vil redusere stimulansen til å tilstrebe høye avlinger, og at kornproduksjonen kan stimuleres også ved økte arealtilskudd. Arealtilskudd i kornproduksjonen vil både bidra til å sikre fortsatt drift av små skifter som er nødvendig for å opprettholde og helst øke kornarealet, og til å redusere kostnadsveksten videre i verdikjeden. FKA ber om at arealtilskuddet til korn økes.

Økt norskandel i fôret

Behovet for norsk fôrkorn påvirkes av utviklingen i husdyrsektoren og forbruket av kraftfôr til de ulike dyreslagene, i tillegg til sammensetningen i fôrseddelen. Høyere ytelse i husdyrsektoren over tid har økt kravene til energi- og proteininnhold, som har redusert rommet for norsk korn i kraftfôret. FKA ber om at det jobbes for å sikre riktig tilgang av norsk karbohydrat- og proteinråvare gjennom målpriser og tilskudd. Videre ber FKA om at virkemidlene i størst mulig grad innrettes slik at det gis stimuli til å bruke norske fôrråvarer, inkl. norsk fôrkorn.

Felleskjøpet har i sin bærekraftstrategi et mål om å øke norskandelen i fôret fra dagens 82 %. FKA er involvert i en rekke satsinger, som produktutvikling av kraftfôr, utvikling av nye råvarer, samt satsning på mer og bedre grovfôr. Mer og bedre grovfôr regnes ofte som tiltaket med størst effekt samlet sett for å øke norskandelen til husdyra, og som vil åpne for økt bruk av norsk fôrkorn.

Behov for proteinvekster

Kraftfôrindustrien etterspør norske proteinråvarer og økt tilgang vil kunne bidra til å øke norskandelen i kraftfôret. Industrien er ikke bundet av kvoter for å importere proteinråvarer. For at norske proteinråvarer skal være konkurransedyktige, kreves høyere prisnedskrivning enn for korn. FKA ber partene opprettholde PNS-nivået på oljevekster, bønner og erter. Økt bruk av vekstskifte har også positive miljøeffekter, og tilskudd til vekstskifte er omtalt i kap. 5.

For fôrkorn ber om FKA om:

- Målprisvurdering
 - differansen mellom målprisen på mathvete og bygg bør økes med minimum 10 øre.
 - at arealtilskudd økes for å sikre opprettholdelsen av kornareal
 - opprettholde prisforholdet mellom bygg og havre på dagens nivå
- at PNS-nivået på oljevekster, erter og bønner opprettholdes
- at tilskudd til agronomiske tiltak som øker avlinger og tetter avlingsgap prioriteres
- å sikre riktig tilgang av norsk karbohydrat- og proteinråvare gjennom prising og tilskudd
- at virkemidlene i størst mulig grad innrettes slik at det gis stimuli til å bruke norske fôrråvarer, inkl. norsk fôrkorn.

⁵ Einar Strand, Wendy Waalen og Unni Abrahamsen, NLR og NIBIO (2022). *Avlingspotensialet for norsk mathvete* i Markedet for norsk matkorn. Partnerskapet for norsk matkorn og planteproteiner (2022)

⁶ Samme referanse som over (punkt 5)

2 Mulige endringer i markedsordningen for korn

I jordbruksforhandlingene 2023 ble det nedsatt en partssammensatt arbeidsgruppe som skulle se på endringer i markedsordningene for melk og korn i lys av WTO-avtalens begrensninger for internstøtte. FKA har deltatt i faggruppen for korn.

En rekke ulike modeller har blitt gjennomgått av faggruppe korn, som leverte sin rapport til arbeidsgruppen 1. des. 2023. Gjennomgangen viser at ingen prismodeller sikrer kornprodusenten like lav risiko som i dagens målprissystem. Alle gjennomgåtte modeller vil gi økt prisrisiko for bonden og for resten av verdikjeden, samt større prisvariasjon mellom produsenter i ulike områder.

Det er gjennomgått modeller hvor FKA fortsetter som markedsregulator og modeller uten markedsregulator. Gjennomgangen peker på at det kan oppstå en vesentlig forretningsmessig og politisk risiko for FKA som markedsregulator. FKA har vært tydelige på at det ikke er mulig for FKA å sette en politisk pris på kornet. 80 % av kornet går til kraftfôr og inngår dermed i et internt marked i jordbruket. Økt kornpris betyr da økte inntekter for kornbonden, men økte utgifter til husdyrprodusentene. Det vil ikke være mulig å avveie interessene mellom kornbønder og husdyrbønder, siden begge grupper er medlemmer i Felleskjøpet. Det pekes også på risiko for svekket legitimitet for markedsordningen hos øvrige kornhandlere, industri og bønder. Heller ikke en modell med mer fri markedsbasert prisdannelse vil kunne kombineres med at FKA har «politiske forpliktelser», da dette vil skape stor forretningsmessig risiko.

Å fjerne alle målpriser på korn, og opprettholde dagens støttenivå vil gi en AMS-besparelse på 1,7 mrd. Den vil kunne bli lavere, dersom det blir vurdert som nødvendig med økt støtte, blant annet for å reduseres risiko. Rapporten peker på behov for ytterligere utredninger av flere problemstillinger ved en eventuell endring i markedsordningen for korn.

FKA anbefaler å beholde målpris for korn avtalt i jordbruksforhandlingene, begrunnet med kornets rolle internt i jordbruket.

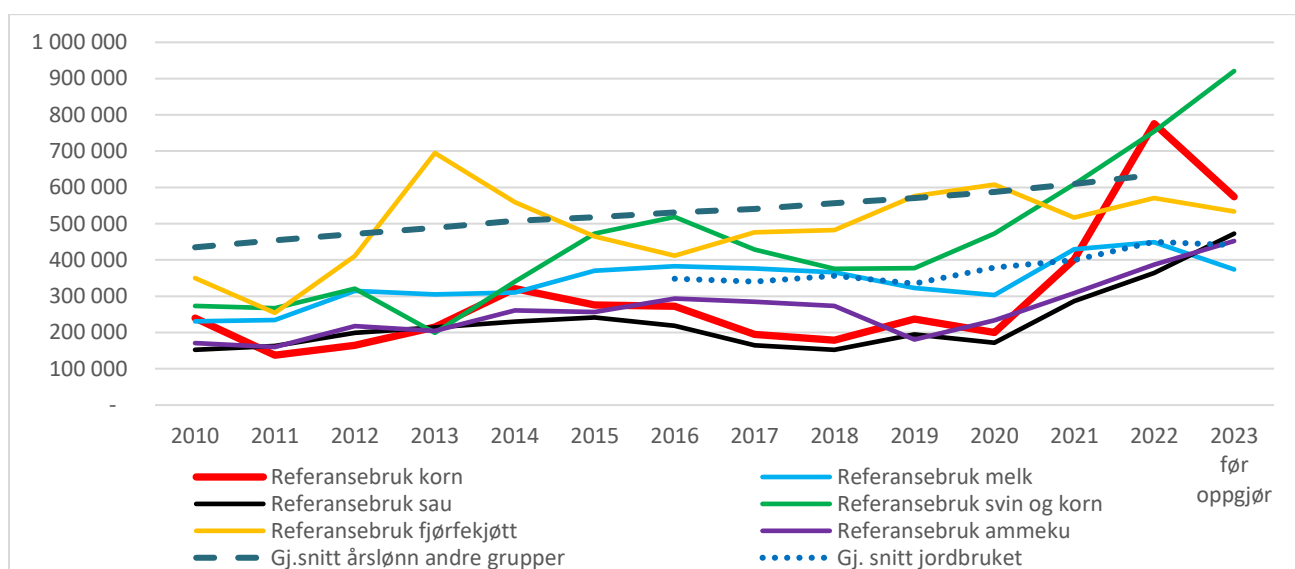
3 Inntekt og struktur i kornproduksjonen

I 2021/22 opplevde norske bønder en ekstraordinær kostnadsvekst som gav stor usikkerhet om lønnsomhet i kornproduksjonen. Økning i målpriser og gjødselkompensasjon, sammen med et godt kornår i 2022, gav et inntektsløft for norske kornbønder. Nedgangen i kroner per årsverk for referansebruket på korn i 2023 er tett knyttet til fortsatt høy gjødselpris, samtidig som lave avlinger vil gi ytterligere utslag (fig. 3.1). 2023 har vært et svært krevende år for mange norsk kornbønder, og det er usikkert hvordan kostnadsutviklingen vil bli i 2024. Høye gjødselpriser, samt generelt høye kostnader, vil trolig påvirke økonomien til kornbonden også i 2024. Budsjettmemora legger frem sine tall før jordbruksforhandlingene i april, etter at FKA har avgitt sitt innspill.

FKA mener det er behov for å opprettholde en tilstrekkelig høy lønnsomhet for kornprodusentene over tid, for å sikre kornareal, kvantum og for å beholde et mangfold av produsenter. FKA ber om at inntektsgapet må tettes i tråd med plan for opptrapping av inntekter i jordbruket.

Areal og struktur i kornproduksjonen

Kornarealet har holdt seg noenlunde stabilt de siste 10 årene, med årlige svingninger. Tre av de fire siste årene har det vært økning av norsk kornareal, og foreløpige tall for 2023 viser en økning på 0,9 %, til totalt 2,9 millioner dekar. FKA mener det må legges til rette for at denne trenden fortsetter.



Tabell 3.1 Beregnet kvantumsfast helårvirkning på referansebrukene av pris- og tilskuddsendringer, inkl. anslåtte kostnadsendringer til 2024, inkl. endret verdi av jordbruksfradraget. Kroner per årverk. (sluttprotokoll mai 2023)

Tall for 2020 viser at fortsatt utgjør kornbruk med 0-300 dekar nær 70 % av brukene, og de driver 1/3 av kornjorda. De største brukene, over 800 daa, utgjør 6 %, men driver relativt sett en stor andel av jorda, 1/4. 86 % av kornbrukene driver under 500 dekar. Disse kornbøndene driver likevel en betydelig andel av kornarealet (56 %). Dette er kornprodusenter som ofte har annet lønnet arbeid også, og er mindre «avhengige» av å produsere korn. Samtidig er disse brukene helt avgjørende for både for målet om økt norsk matkornproduksjon, og målet om økt norskandel i føret til husdyra. I tillegg til å produsere mat og fôr, bidrar de i stor grad også til å oppnå andre landbrukspolitiske mål, som en variert bruksstruktur og landbruk over hele landet. De er også med å bevare et produsentmiljø, levende bygder og legitimitet for landbruket. Vi mener det er viktig at også mindre bruk har en lønnsomhet som gjør at de fortsetter med kornproduksjon.

Felleskjøpet Agri mener vi må ha virkemidler som er med å sikre at et mangfold av kornprodusenter får en lønnsomhet som gjør at de kan fortsette å produsere korn. FKA ber partene om å legge vekt på å sikre kornproduksjonen på mindre skifter og på marginale kornområder (sone 3, 4, 5A). De politiske målsettingene om variert bruksstruktur blir ikke ivaretatt i konkurransen mellom aktørene og må sikres gjennom landbrukspolitiske virkemidler. Herunder nevnes muligheten for innføring av distriktstilskudd, et mer finmasket system for arealtilskudd og frakttilskudd direkte til bonde, samt muligheten for inntektsutjevning mellom år.

Behov for flere virkemidler til kornsektoren – innføring av distriktstilskudd

For korn er det hovedsakelig pris og AK-tilskudd som sammen skal sikre lønnsomhet, hvor pris utgjør hoveddelen. FKA mener det er behov for å utvide verktøykassen for kornsektoren, jf. konklusjonen fra Riksrevisjonen. Det vil kunne sikre lønnsomhet for kornprodusentene, og gi bedre mulighet for å styrke og styre produksjonen etter behov fra markedet. FKA ber derfor avtalepartene se nærmere på mulighetene for å innføre et distriktstilskudd for korn. Et slikt tilskudd vil kunne gis direkte til kornbonden, og være med å bidra til å sikre lønnsomheten i mer marginale kornområder, uten å gå innom industrien som et prisnedskrivningstilskudd. Et slikt tilskudd vil også kunne deles inn etter kornsorter, slik at det kan benyttes til å stimulere til ønsket produksjon. Det bør også sees på om et distriktstilskudd kan innrettes slik at det går inn som «blå støtte» i WTO-sammenheng. Et eventuelt distriktstilskudd og forslaget om nytt frakttilskudd må sees i sammenheng.

Se på mulighetene for mer finmasket arealtilskudd

FKA ber partene se på mulighetene for et mer finmasket arealtilskudd/digitale kartløsninger. Det vil kunne sikre drift på skifter som er små, arronderingsmessig krevende, har dårligere jordkvalitet osv. Det vil dermed være med å sikre lønnsomheten og opprettholdelsen av norsk kornproduksjon.

Mulighet for inntektsutjevning mellom år – «jordbrukskonto»

Skattespørsmål er ikke en del av jordbruksforhandlingene. FKA ønsker likevel å løfte utfordringen med at kornproduksjon er preget av til dels store svingninger mellom år og behovet for en ordning for blant annet kornproduksjonen, hvor inntekter kan jevnes ut over flere år.

Prisnedskrivning (PNS)

Prisnedskrivningstilskuddet er del av en balanse i landbrukspolitiske virkemidler. Det er en ordning som påvirker både korn- og husdyrproduksjonen. Ordningen er både et virkemiddel for å sikre den geografiske arbeidsdelingen i landbruket (kanalisering, unngå hjemmemaling) og et virkemiddel for å kunne sikre inntekt til kornbonden - uten at husdyrbønder og matmelindustri får økte kostnader. Eventuelle endringer i PNS vil berøre flere tema, som fordelingsdiskusjoner mellom husdyrslag og konkurransekraft. Å redusere prisnedskrivning, med videreføring av dagens kornpris, vil også innebære at tilsvarende sum i økt kapitalbinding overføres på kornhandlerne. Kornhandlerne har ikke disse pengene. Et slikt grep vil derfor føre til store endringer i priskurver og oppgjørstidspunkter for kornbonden. Det betyr at kornprisen vil måtte reduseres vesentlig og/eller at dette kombineres med utsatt oppgjørstidspunkt til bonde for hele eller deler av kornleveransen. FKA fraråder sterkt å redusere prisnedskrivningstilskuddet. Eventuelle endringsforslag må konsekvensutredes grundig.

FKA ber om

- at kornøkonomien sikres. Det er avgjørende at kornproduksjonen har tilstrekkelig høy lønnsomhet over tid
- at det legges vekt på å sikre et mangfold av kornprodusenter og at kornproduksjon på mindre skifter og marginale kornområder er lønnsomt
 - se nærmere på å innføre et distriktstilskudd for korn
 - se på muligheten for et mer finmasket arealtilskudd/digitale kartløsninger
- at partene vurderer mulighetene for inntektsutjevning over flere år
- at økte kostnader og inntektsgapet for næringen tettes i tråd med plan for opptrapping av inntekter i jordbruket.
- at prisnedskrivningstilskuddet ikke reduseres

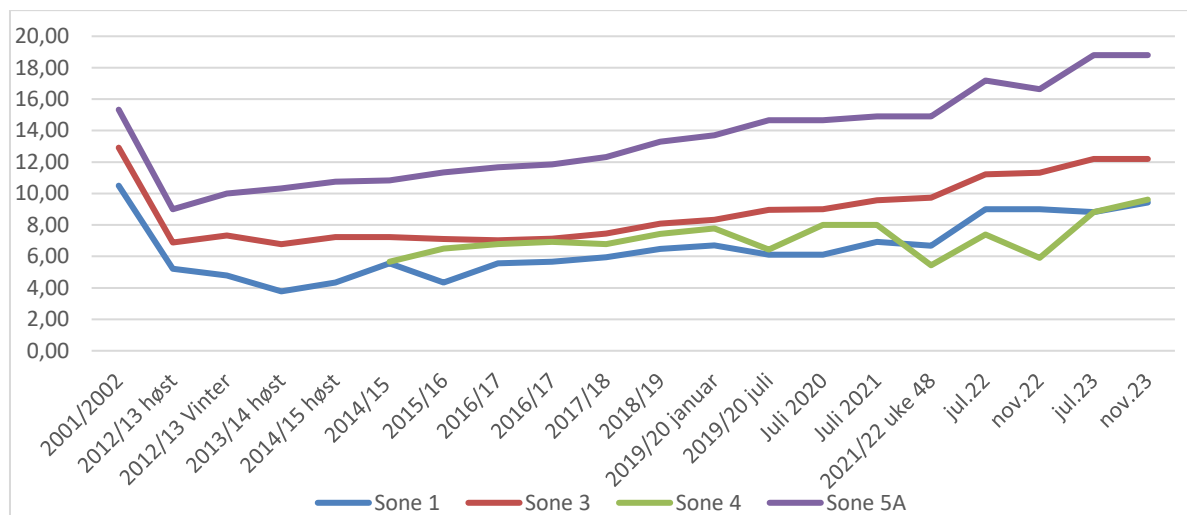
4 Frakt av korn og kraftfôr

Innføring av nytt frakttilskudd til bonde – distrikt

Bonden belastes kostnaden med frakt av kornet fram til dit det skal brukes, eventuelt til transittanlegg, gjennom stedstrekk. Stedstrekkene har økt som følge av at sonefrakttilskuddet ble avvirket i 2013. De første årene etter avviklingen ble ikke det reelle behovet for økte stedstrekk tatt fullt ut, men spesielt etter 2016/17/18 har stedstrekkene økt, og det vil måtte bli ytterligere økninger i årene fremover (figur 4.1).

Konsekvensen av økte stedstrekk er at kornbonden som driver langt fra industri eller transittanlegg får redusert sin lønnsomhet. Eksempelvis har korn levert på Kambo ikke stedskorrigerer, mens korn levert i Bø har stedskorrigerer på 15,10 øre. Korn levert direkte til Drammen har 0, og levert på Eiker har 10,90 øre. En slik belastning av kostnadene overfor bonde kan

ha negativ effekt på produksjon av korn i områdene med høyest fraktkostnader. Det er sone 5A og sone 3 som har hatt de største økningene i stedskorrigerer. Det er økende konkurranse om de større og industrinære produsentene, og FKA vil understreke viktigheten av å sikre lønnsomhet for alle produsenter. Å gi mulighet for tilnærmet lik kornpris uavhengig av hvor kornet produseres er viktig for å opprettholde kornarealene og for å øke selvforsyningen.



Figur 4.1 Stedskorrigerer førkorn 2001/02 – nov. 2023, fordelt på soner (Kilde: Felleskjøpet Agri)

FKA mener at det er behov for å gjeninnføre en utjamningsordning gjennom jordbruksavtalen som ivaretar det politiske ansvaret for utjamningen mellom områder. Korn er en av få produksjoner der det ikke gis tilskudd til innfrakt av råvare. FKA ber derfor om at det innføres et tilskudd som kompenserer for fraktkostnader som følge av lang avstand til transittanlegg/målprisanlegg. Tilskuddet må komme bonden direkte til gode. Innretningen på et slikt tilskudd må sees nærmere på og Felleskjøpet Agri foreslår at en partssammensatt gruppe gjennomgår innretningen av tilskuddet og at det iverksettes fra 2025. Fraktordninger og et eventuelt distriktstilskudd må sees i sammenheng.

Frakt av korn – mellomfrakt

Tilskuddet gis for frakt av korn fra overskuddsområder til produksjonsanlegg i underskuddsområdet på fastsatte steder langs kysten. Mellomfrakt spiller en viktig rolle i kanaliseringspolitikken. Tilskuddssatsen skal dekke transittkostnadene i havn (bl.a. håndtering, havneleie, analyse) og båt. Det er lagt til grunn en transittkostnad på 52,50 kr/tonn og at «resten» av tilskuddet skal gå til å dekke båt. Transittkostnadene i 2023 var på 85 kr per tonn. I 2023 ble det besluttet å øke fraktsatsene fra 1.1.2024. Dette har ført til en inndeckning av transittkostandene. Tidligere har båtfrakten vært regnet som relativt stabil, men de siste årene har shippingkostnader, bunkerstillegg og NOx-avgift økt betraktelig. I 2024 regner en med uendret bunkerstillegg, men økte shippingkostnader. Beregninger viser en underdekning på 59,9 kr/ tonn. Det legges til grunn at 525 000 tonn får tilskudd, som gir en total underdekning på ca. 31 millioner.

Frakt av kraftfôr - stedsfrakt

Viser til forskrift om satser for frakttilskudd til transport av kraftfôr fastsatt av Landbruksdirektoratet 19.12.2023. Satsene fastsatt gjenspeiler kostnadene for frakt av stedsfrakt.

FKA ber om

- at det innføres av et tilskudd som kompenserer bonden for fraktkostnader som følge av lang avstand til transittanlegg/målprisanlegg.
- at satsene på mellomfrakten økes med 31 mill. kr.

5 Bærekraftig kornproduksjon

FKA ber spesielt om at tiltak som bidrar til å høyere avlinger og bedre kvalitet, og som samtidig reduserer utslipp fra jord, øker karbonbinding, forbedrer jordhelse og reduserer avrenning, prioriteres. FKA vil trekke frem følgende ordninger:

Drenering: Mer ustabil og vått vær med mer intenst regn gir utfordringer med alt fra såing til høsting, samt at kvaliteten på matkornet kan svekkes⁷. Godt drenert jord vil gi gevinst til bonden i form av bedre avlinger og det kan ha en klimaeffekt i form av mindre lystgassutslipp. En av konklusjonene fra Riksrevisjonen (2023) er at dreneringsaktiviteten er lavere enn behovet, og at det svekker både produksjonsgrunnlaget og produktiviteten i jordbruket. FKA mener, i likhet med Riksrevisjonen, at takten på drenering av kornarealer må økes. Samtidig er drenering en kostbar investering for bonden. I jordbruksforhandlingene 2023 økte drenerigstilskuddet fra 2500,- til 4000,- noe FKA mener var viktig og riktig. FKA ber om at bevilgningene til drenering økes. FKA ber partene videre vurdere behovet for at tilskuddet utgjør en prosentandel av investeringsbehovet, grunnet store forskjeller i kostnader ved drenering.

Vekstskifte: I jordbruksforhandlingene 2023 ba FKA om et tilskudd for å stimuleres til økt bruk av vekstskifte. Et godt vekstskifte er et viktig jordforbedrings- og planteverniltak, og å ha andre arter enn korn i vekstskifte kan være gunstig for moldinnhold, den mikrobiologisk aktivitet i jorden og jordstrukturen. Det ble enighet om å utrede tilskudd for god jordhelsepraksis, herunder vekstskifte med korn og olje/proteinvekster. Denne utredningen er ikke levert når FKA ferdigstiller sitt innspill, men som utgangspunkt ber vi om tilskudd som stimulerer til et godt vekstskifte med mål om at olje- og proteinvekster inngår i et vekstskifte som forgrøde til hvete, spesielt i matkornområder. FKA mener også vekstskifte med havre bør være inkludert, som et godt alternativ i områder med dårligere forutsetninger for olje- og proteinvekster. Havre har stor verdi i vekstskifter med mye bygg og hvete, fordi havre har få felles skadegjørere med disse kornartene.⁸

Fangvekster: Å binde karbon i jord er en viktig del av Landbrukets Klimaplan, herunder bruk av fangvekster. FKA er positive til økende interesse for bruk av fangvekster og ber partene sike en tilstrekkelig tilskuddssats, øke interessen for og erfaringer hos bønder ved bruk av fangvekster.

RMP: Regionalt miljøprogram er viktig for å stimulere til økt miljøinnsats i jordbruket. FKA ber om at det gis overslagsbevilgning på RMP, slik at satsene styrer bevilgningen og bønder som har gjennomført miljøtiltak unngår avkortning.

Sortsutvikling: Å utvikle og teste kornsorter for norsk vekstforhold er viktig, spesielt med tanke på utvikling av klimatilpasset plantematerialet. Dette er spesielt viktig også med tanke på nye miljøkrav, som vil kunne øke behovet for nye sorter, eksempelvis tidligere sorter for områder med regler knyttet til pløying. FKA ber om at finansieringen av Graminor økes.

FKA ber om:

- at bevilgningen til drenering økes. Vurdere behov for at tilskuddet bør utgjøre en prosentandel av investeringsbehovet.
- at det sikres en tilstrekkelig tilskuddssats for fangvekster
- overslagsbevilgning på RMP, slik at satsene styrer bevilgningen og bønder unngår avkortning
- at finansieringen av Graminor økes

⁷ Drenering gir bedre avling og redusert klimagassutslipp - Nibio

⁸ NIBIO Pop «vekstskifte i korndyrkingen». Vol 2 – NR.5 – Februar 2016

6 Annet

6.1 Investeringsmidler

Tilgang til fellesanlegg med god mottakskapasitet i innhøstingen er for mange kornprodusenter og for verdikjeden samlet, det mest lønnsomme, sammenlignet med å øke kapasitet på den enkelte gård. Det er et stort behov for å styrke fellesanleggene, for å sikre en robust anleggsstruktur med god mottakskapasitet. Samtidig vil det for noen kornprodusenter være ønskelig, og lønnsomt i, å investere i egen lager- og tørkekapasitet. Både grunnet økt innhøstingskapasitet, logistikkhensyn og utfordringer med været i innhøstingsperioden som vil kunne bli vanskeligere på grunn av klimaendringene, bør investeringsmidler bidra til å gi muligheter for bønder som har behov for egen lager- og tørkekapasitet. Dette vil kunne bidra til å sikre høsting i korte tidsperioder og øke bufferkapasiteten på den enkelte gård.

6.2 Økologisk korn

Felleskjøpet Agri mener det må legges til rette for at norske bønder kan produsere det som etterspørres av økologiske produkter. Markedet etterspør mer økologisk fôrkorn, og norskandelen i økologisk kraftfôr er per i dag lav (rundt 34 %). Denne andelen bør økes, og samtidig vil en større produksjon bidra til mer effektiv logistikk og håndtering.

I 2023 har FKA gjennomgått verdikjeden for økologisk korn. Den kan beskrives som mange små partier og til dels lange transportavstander. For matkorn produseres kornet ofte langt unna der det videreføres (Buvika/Skien). Det er begrensninger i mottak i sesong på grunn av mange små partier og mange sorter, samt at krav om ekstra rengjøring av anlegg også påvirker også kapasiteten. Gjennomgangen viser totalt sett en underdekning i verdikjeden for økologisk korn på over 30 øre/kg, og FKA vil i løpet av 2024-2026 gjøre tiltak som sikrer en forretningsmessig sunn drift av hele verdikjeden.

FKA gir per i dag minimum en merpris på 40 øre på økologisk utover PNS (tabell 6.1), og tilbyr fastpris på fraktavtale uavhengig av volum (Østlandet). FKA ønsker å stimulere en større produksjon av økologisk korn for å dekke etterspørselen og har en mottaksstruktur som er tilpasset et betydelig større volum, men produksjonen har ikke økt som forventet.

Produsentpriser korn 2023									
	Konvensjonelt	Prisnedskrivning (PNS)	"Netto pris"	Økologisk pristillegg	Økologisk m/tillegg	Prisnedskrivning (PNS)	"Netto pris"	Avtaletillegg produsent	Økologisk m/avtale
Bygg	396	130	266	151	547	241	306		
Hvete mat	480	130	350	151	631	241	390		
Havre	383	130	253	131	514	241	273		
Fôrhvete	404	130	274	151	555	241	314		
Oljevekster	768	317	451	141	909	438	471	200	1109
Åkerbønner	649	317	332	130	779	438	341	100	879
Erter	535	204	331	131	666	269	397	100	766

Tabell 6.1 produsentpriser korn 2023 (FKA)

FKA vil fremover ikke ha mulighet å tilby en merpris på økologisk korn utover PNS. Dette vil tilsvare i snitt en nedgang på 20-30 øre per kilo. På kornsiden er det per i dag ikke kostnadsdekning i verdikjeden knyttet til FKA sitt tilbud om inntransport til anleggene, mellomtransport fra mottakende anlegg til fabrikk eller for kompleksitetskostnaden ved ekstra håndtering i anleggene knyttet til

økologisk for å tilfredsstille regelverk (egne rutiner og systemer inkl. debiokontroll, rengjøring m.m.). På kraftfôrsiden er det også manglende kostnadsdekning knyttet til transport.

FKA ber om

- at partene sikrer økonomien i økologisk kornproduksjon og at en nedgang i merprisen på økologisk korn blir kompensert med økt PNS og/eller arealtilskudd, evt. andre tilskudd.
- at tilskudd til frakt av økologisk korn fra kornprodusent til mottaksanlegg må tilpasses den reelle situasjonen med mange små partier og lange avstander.
- at mellomtransporten av korn og kompleksitetskostnaden på mottaksanleggene dekkes. Disse kostnadene må alternativt måtte tas ut ved å innføre lokale priser tilpasset transportkostnad til Lena/Rindsem.
- at partene gjennomgår underdekningen på økologisk kraftfôr, tilsvarende ca. 20 øre kg/kraftfôr. Transportunderdekning vil måtte tas ut i kraftfôrpris. FKA ber partene vurdere forslaget om å gjøre Lena og Steinkjer til basisanlegg for økologisk kraftfôr.
- at det vurderes å innføre ekstra tilskudd for å styrke produksjonen i områder som allerede har en produksjon av økologisk korn, for å legge til rette for noe mer klyngedannelse. Dette vil kunne gi muligheten til å øke produksjonen ved å bygge opp sterkere fagmiljøer og gi mer rasjonell logistikk.

FKA kan bidra med nærmere detaljert informasjon på forespørsel fra partene.

6.3 Forskningsmidler

Felleskjøpet Agri ber om at det vektlegges krav til formidling til bønder, og at forskningsresultater og ny kunnskap gjøres tilgjengelig slik at det kan tas praktisk i bruk og gi nytte for bonden. Felleskjøpet vil anbefale forskningsinnsats som prioriterer

- støtte til forskningsprosjekter som øker bruken av norsk matkorn
- utvikling av nye plantesorter tilpasset norsk klima og endringer i klima, og spesielt styrket sortsutvikling av mathvete og havre
- forskning og utvikling som hever norskandelen i fôret
- jordhelse, karbonbinding i jord, reduserte utslipp fra jord, og god agronomi

6.4 Beredskap for såkorn

Gjeldende forskrift om beredskapslagring av såkorn ble vedtatt i 2011 og iverksatt fra 2012.

Finansieringen av ordningen ligger i jordbruksavtalen, mens eierskap og det praktiske ansvaret for lagring ligger hos godkjente såvareforretninger med egen produksjon. Fra 2022 ble satsen økt fra 60 til 90 øre per/kg, men en opplevde en avkortning til 66,7 %. FKA mener tilskuddet må være forutsigbart og bør utformes slik at det ikke er risiko for avkortning. Det påpekes at dagens ordning ikke tar hensyn til egenprodusert såvare. I vanskelige sesonger vil etterspørselen etter sertifisert såkorn øke. I dag dekker ordningen 25 % av et «normalårs»-salg av sertifisert såkorn (inkl. 5 % normallager). Egenprodusert såkorn utgjør anslagsvis 30 % av totalforbruket. Beredskapsordningen dekker dermed bare 17,5 % av totalbehovet for såkorn. FKA mener at det er riktig at beredskapsordningen kun omfatter sertifisert såkorn. Videre pekes det på at ordningen i dag kun omfatter vårkorn, og at også høstkornkvantumet må være med i beregningsgrunnlaget. Høstkorn kan utgjøre opp til 10 % av salget av sertifisert såkorn.

Såvarefirmaenes finansieringskostnader til såvarer må kompenseres fullt ut. Beredskapslagring binder kapital, og det kan ikke forventes at såvarefirmaene velger å bruke egen arbeidskapital på å finansiere varene i et beredskapslager. Det er nødvendig med en gjennomgang av ordningen, og FKA bistår gjerne i en slik gjennomgang.